

» & pisces, gratias agens fregit, & dedit discipulis suis: & discipuli dederunt populo. Et
 » comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt, se-
 » ptem sportas plenas. Erant autem qui manducauerunt, quatuor milia hominum,
 » extra parvulos & mulieres. Et dimissa turba ascendit in nauiculam, & uenit in fines
 » Magedan. ¶ Turbæ, omnium nationum populi. Desertum, mundus. Panes, pa-
 nes doctrinæ, lex, prophetæ, Euangelium. Septem, monstrat hunc partum, non iu-
 turum secundum literam, sed secundum spiritum. Paucitas pisciculorum, indicat
 ubi intelligentia septiformis spiritus aderit, non fore opus magno aceruo commen-
 tariorum. Misericordia hæc à deo tunc uenit, & etiam ueniet. Misereor, inquit,
 turbæ, quia triduo iam me sustinet: iam tres dies, ut Græci habent, *πρὸς μὲν οὐσί μοι*,
 id est manent, ac perseuerant apud me. Tres dies, tres in ecclesia monstrare possunt im-
 mutationes. Abundanter ex quinque panibus, & duobus piscibus iam pauit in pri-
 ma, abundanter itidem ex septem panibus & paucis pisciculis pascet in tertia: distri-
 buentibus tamen discipulis, apostolicisq; uiris: licet quomodo id fieri possit non per-
 cipiant. quod insinuat responsio discipulorum dicentium: Vnde nobis in deserto pa-
 nes tanti, siue, ut Græce habetur, *ἄρτοι τοσούτοι*, id est panes tot, siue tam multi, ut sa-
 turemus turbam tantam? Adeo ipsi rudes erant, qui tamen iam uiderant dominum
 ex quinque panibus & duobus piscibus copiosorem turbam saturasse: & intellexis-
 se debuerant, & plenissime confidisse miserantem dominum plenè potuisse ut uoluis-
 set, turbam saturare. Sic & omnibus seculis plenissime in deo fidendū est: etsi id quod
 expectatur ab eo, hominibus non uideatur possibile: eius enim est, omnis bonitas &
 potestas. Septem sportæ fragmētis plenæ, fructus apostolicorum uirorum, qui tunc
 discipuli CHRISTI erūt, ex disciplina spiritus sancti collecti. Sportæ septem, spiritualia
 uasa, & conceptacula infusionis tantæ gratiæ. Quatuor milia hominum, numerum si-
 gnat ex quadruplici fonte Euangeliorum, perfectorum ac cōsummatorum, absque
 numero mulierum & paruulorum, id est eorum, qui eadem quidem percipient gra-
 tiam, sed inferiori atq; imperfectiori gradu. Hoc facto dominus conscendit nauem:
 quia habitabit in ecclesia. & uenit in fines Magedan, quia dulcem fructū gratiæ do-
 nabit: siue in fines Magdala, ut nūc Græce legit, quia defendet, ac uelut turris quæ-
 dam & propugnaculum erit. Siquidem Magedan dulcem fructum, & Magdalū tur-
 rim interpretatur. Ergo regi gloriæ, patri æterno, qui pascit pane spiritualis intelli-
 gentiæ, qui dulcem fructum gratiæ dat, qui fideles suos defendit & protegit, per filia-
 um suum dominum nostrum IESVM CHRISTVM, per eundem honor, potestas &
 gloria in spiritu sancto, per infinita seculorum secula. Amen,

C A P V T D E C I M V M S E X T V M.

LT accesserunt ad eum Pharisei & Sadducei tentantes, & ro- 155
 gauerunt eum, ut signum de cælo ostenderet eis. At ille re-
 spondens, ait illis: Facto uespere dicitis, serenū erit: rubicū-
 dum est enim cælū. Et mane, hodie tēpestas: rutilat enim
 triste cælum. Faciem ergo cæli diiudicare nostis, signa au-
 tem temporū non potestis. Generatio mala & adultera signū quærit, & si-
 gnum nō dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. ¶ Et relictis illis, abiit. 156
 Et cum uenissent discipuli eius trans fretū, obliti sunt panes accipere. Qui
 dixit illis: Intuemini & cauete à fermento Phariseorum & Sadduceorum.
 10 At illi cogitabant inter se, dicentes, quia panes non accepimus. Sciens autē
 IESVS, dixit: Quid cogitatis inter uos modicæ fidei, quia panes nō habe

tis: Nondū intelligitis, neq; recordamini quinq; panū, & quinq; milia ho-
 minum, & quot cophinos sumpſistis? Neq; septem panum, & quatuor mi-
 lia hominum, & quot sportas sumpſistis? Quare nō intelligitis, quia non
 de pane dixi uobis, caute à fermento Pharisaorum & Sadducaorū? Tunc
 intellexerunt, quia non dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctri-
 157 na Pharisaorum, & sadducaorum. ¶ Venit autē IESVS in partes Cæsa-
 reæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homi-
 nes esse filium hominis? At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptistam, alii au-
 tem Heliam, alii uero Hieremiam, aut unum ex prophetis. Dicit illis IES-
 158 SVS: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit:
 Tu es CHRISTVS filius dei uiui. ¶ Respondens autem IESVS dixit ei:
 Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pa-
 ter meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hęc pe-
 tram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus
 159 eam. Et tibi dabo clauēs regni cœlorū. Et quodcunq; ligaueris super ter-
 ram, erit ligatum & in cœlis: & quodcūque solueris super terram, erit solu-
 160 tum & in cœlis. ¶ Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia
 ipse esset IESVS CHRISTVS. ¶ Exinde cœpit IESVS ostēdere disci-
 pulis suis, quia oporteret eū ire Hierosolyuam, & multa pati à senioribus
 161 & Scribis & principibus sacerdotum: & occidi, & tertia die resurgere. ¶ Et
 assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicēs: Absit à te domine, nō
 162 erit tibi hoc. ¶ Qui conuersus, dixit Petro: Vade post me satana, scanda-
 163 lum es mihi, quia non sapiſ ea quæ dei sunt, sed ea quæ hominū. ¶ Tunc
 IESVS dixit discipulis suis: Si quis uult post me uenire, abneget semet-
 ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim uoluerit animam
 suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam pro-
 pter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si uniuersum mundum
 lucretur, animæ uero suæ detrimentū patiatur? Aut quam dabit homo cō-
 164 mutationē pro anima sua? ¶ Filius enim hominis uēturus est in gloria pa-
 tris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; secundū opera eius. Amen
 dico uobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, do-
 nec uideant filium hominis uenientem in regno suo.

ANNOTATIONES BREUES XXIX. CIRCA LITERAM CAP. XVI.

1	acceserunt- ad eum	5	cœlum.	9	IESVS autem
3	serenum		* ὑποκριταί	9	intuemini
	εὐδία		Hypocritæ		ὁρᾶτε
	serenitas	5	Faciem ergo		Videte
3	rubicundum est		τὸ μὲρ προσώπου	9	cauete
	πυράζει		Faciem quidem		προσέχετε
	rutilat	8	trans fretum		attendite
	rubescit		εἰς τὸ πέραν		& infra.
4	rutilat	8	Qui	10	inter se
	πυράζει		ὁ δὲ ἰησοῦς		ἐμ' ἑαυτοῖς

infra se

11	intra se dixit * αυτοις illis	14	Quare πως Quomodo	27	ligatum - & 27	solutum - & 30	ire
11	inter uos εμ' εαυτοις intra uos ipsos	15	cauete προσεχετε in infinitiuum	32	Abfit a te ηλεως σοι	propitius tibi sis	
11	non habetis? ουκ ελαβετε non accepistis?	16	panum του αρου singulare	33	Vade υπαγε	Abi	
12	panum - & & infra.	18	Quem * με me	33	fatana aduersarie		
12	quinque milia - hominum quinque milium & infra.	20	illis - IESVS	38	prodest ωφελειται futurum		
		22	uiui ζωντος uiuentis				

COMMENTARIVS IN CAPVT DECIMUMSEXTVM.

¶ Vm dominus fines Magedan attingit, acceſſerunt ad eum infideles Pharifaei & Sadducaei, ut indicat Matthaeus, dicēs. ¶ Et acceſſerunt ad eum 156
Pharifaei & Sadducaei tentantes, & rogauerunt eum ut ſignum de coelo oſtenderet eis. At ille reſpondens, ait illis: Facto ueſpere dicitis, ſerenum erit: rubicundum eſt enim coelum. Et mane, hodie tempeſtas: rutilat enim triſte coelum. Faciem ergo coeli diiudicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis. Generatio mala & adultera ſignum quaerit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionae prophetae. ¶ Acceſſerunt ad dominum Pharifaei & Sadducaei, carne non ſpiritu, ignorantia non ſcientia, infidelitate non fide. Tentabant eum, quia non credebant ei. Sed & ſi ſignum e coelo dediffet, ſicuti cum praefente Iohne deſcendit coluba e coelo, & uox e coelo filium atteſtata eſt, ne ſic quide ipſi credidiffent: quando quide e coelo ſigno eis facto, ſole occidete in meridie, in omniſalufica domini paſſione, ipſi mini me crediderunt. Quod dominus eis innuebat: ſi aſſertorie id legendum ſit, cu dicebat: Facto ueſpere, ſiue, ut Graece habetur, οψιας γενομενης, cum ſit ueſpera, dicitis, ſerentitas erit: nam coelum rubet. Et mane, hodie tempeſtas erit: quia rutilat triſte coelum. Faciem ergo coeli diiudicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis. Quafi diceret, quod aſpectum coeli diſcernere poterant: ſed ſigna aliqua e coelo ſi ipſe dediffet, ipſa eſſe ſigna, quod ipſe Meſias ac CHRISTVS eſſet, diſcernere non poterant. Et ideo non daturus erat generatiōi illi Pharifaeorum & Sadducaerum uſque adeo incredulae, niſi ſignum Ionae prophetae, poſtea in ſe, ut in ueritate adimpletum, quia ipſe tertia die, e uentre ceti, e profundo inferi, uiuus ad ſuos in terra relictos, rediturus erat. De quo iam capite 12. numero 122. dictum eſt. frequenter enim Scribae & Pharifaei tentauerunt dominum, ut ſibi ſignum e coelo daret: quibus & frequenter reſpondit ſe illis non daturum ſignum niſi Ionae. Ex quo intelligitur, ipſum promiſiſſe non e coelo, quod uolebant: ſed ex inferno, quod nolebant, ſe illis daturum ſignum. At uero ſi interrogatorie legendum ſit, quod & uidetur ex Lucae duodecimo, ubi dominus ait: Hypocritae facie coeli & terrae noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis: tunc arguit Pharifaeos & Sadducaeos nimiae circa terrena dignoſceda diligetiae, quae eſt quaedam uana curiositas: & nimiae circa diuina exquirēda negligetiae, quae eſt ad ſalutem animarum quaedam omnino danofa ignauitas, ac ſi diceret: Signa autem temporum Meſiae nonne noſſe poteſtis: Et poterat quide et debebat: niſi illa ignauia et ignorantia, qua addicti erant doctrinis ſuis Pharifaeicis, & Sadducaecis, & inuidia, & odiu gratis (ut de ipſis ſcriptu

Luce. 12.

- Psal. 34.* erat: Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique, qui oderunt me gratis, & annuunt oculis) quibus laborabant, illis impedimento fuisset. Nonne uidebunt sceptrum sublatum de Iuda, Herode alienigena dudum regnum occupante, & tunc secundo filio eius regnare? Quomodo non attendebant, quod in Genesi scriptum erat?
- Gene. 49.* Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux femore eius: donec ueniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Nonne uidebant ante se in dies caecos illuminari, surdis auditum instaurari, claudis gressum, & mutis loquelae usum praestari, & multo his maiora mirabilia? Quomodo ergo ex Esaia, qui eis dedit haec temporis Messiae signa, non intelligebant hoc tempus esse Messiae? Quomodo id Esaiae non legebant? Ecce deus noster ultionem adducet: retributionis deus ipse ueniet, & saluabit nos: tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet sicut ceruus, claudus; & aperta erit lingua mutorum. Sed & Daniel hebdomadas temporis Messiae praefixit. Cur ergo non aduertebant hebdomadas illas aduentasse? Sic enim cap. nono scribit
- Daniel. 9.* Daniel: Tu autem animaduerte sermonem, & intellige uisionem. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, et impleatur uisio & prophetia, & ungatur sanctus sanctorum. Scito ergo & animaduerte, ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Hierusalem, usque ad CHRISTVM ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duae erunt: & rursus aedificabitur platea, & muri in angustia temporum: & post hebdomades sexaginta duas occidetur CHRISTVS, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Ex quarti autem Regum capite 24. captiuus ductus est Ioachim rex Iuda octauo anno regni Nabugodonosor, sacra regnorum sic continete historia. Venitque Nabugodonosor rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis, ut oppugnareret eam: egressusque est Ioachim rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eum rex Babylonis anno octauo regni sui. Et eodem anno successit Sedechias rex pro eo, dicente rursus ibi scriptura: Et constituit Matthaniah patrum eius pro eo, imposuitque ei nomen Sedechiam. primus ergo annus regni Sedechiae fuit octauus. Nabugodonosor. Exitus uero sermonis, ut iterum aedificaretur Hierusalem ab Hieremia, quarto captiuitatis Ioachim anno, cap. 28. & 29. et 30. habitus est, sic scribente Hieremia cap. 28. Et factum est in anno in principio regni Sedechiae regis Iuda in anno quarto. Et in 29. Cum coeperint impleri in Babylone septuaginta anni, uisitabo uos, & suscitabo super uos uerbum meum benum, ut reducam uos ad locum istum. Et continuat prophetiam in 30, dicens, Haec dicit dominus: Ecce ego conuertam conuersionem tabernaculorum Iacob, & tectis eius miserebor. Et aedificabitur ciuitas in excelsu suo, & templum iuxta ordinem suum fundabitur. Cum ergo egressum sit uerbum, ut iterum aedificaretur ciuitas, id est Hierusalem, quarto anno Sedechiae regis, qui coepit octauo anno Nabugodonosor regnare: igitur anno duodecimo regni Nabugodonosor exijt uerbum, ut iterum aedificaretur Hierusalem. Ab anno igitur duodecimo Nabugodonosor, hebdomades septem, sexaginta duae & una, id est septuaginta sunt supputandae. Et haec hebdomades sunt hebdomades annorum, id est quaelibet anni septem. Supputando autem hebdomadas ab anno duodecimo Nabugodonosor, cum dominus uerba illa loqueretur ad Phariseos, Sadduceos & turbas, exactae erant sexaginta noue, & septuagesima currebat. Quomodo ergo tempus illud esse Messiae non agnoscebant? Sed dices, quomodo id agnoscitur? Hoc pacto sane. Nam Nabugodonosor regnauit annos quadraginta quinque: quandoquidem quarto Regum cap. uigesimo quinto sic legitur: Factum est uero in anno trigesimo septimo transmigrationis Ioachim regis Iudae, mense duodecimo, uigesima & septima die mensis, subleuauit Euilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare coeperat, caput Ioachim

Ioachim regis Iuda de carcere, & locutus est ei benigne. Hic ergo, testimonio sacrae scripturae, annus quo regnare coepit Euilmerodach, id est primus regni sui annus, & ultimus Nabugodonosor patris eius, fuit trigessimusseptimus a captiuitate Ioachim. Ioachim aut captiuus fuit, ut uisum est, octauo anno Nabugodonosor. adijce ergo triginta septē annos illis octo, quos iam regnauerat cum captus est Ioachim: & surgent anni regni Nabugodonosor quadragintaquinque. Sed & Euilmerodach filius eius, regnauit annos uigintitres, & filius eius Balthasar annos tres. De Balthasar exploratum est, dicente Daniele cap. octauo. Anno tertio regni Balthasar regis, uisio apparuit mihi. Et hic ultimus eius fuisse intelligit, de cuius conuiuio & nece, capite quinto prius fecerat mentionem. Sed & ex Hieremia, Nabugodonosor, filius eius, & filius filij eius tenuerunt Assyriorum regnum septuaginta annis, sic ipso scribente cap. uigesimo quinto. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, uisitabo super regem Babylonis & super gentem illam, dicit dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldaeorum. Quod factum est in morte Balthasar, regno transeunte ad Medos. Et capite uigesimo septimo dicit: Hæc dicit dominus exercituum deus Israël: Hæc dicetis ad dominos uestros: Ego feci terram, & homines, & iumenta quæ sunt super faciem terræ in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei qui placuit in oculis meis. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabugodonosor regis Babylonis serui mei. Insuper & bestias agri dedi ei, ut seruiant illi. Et seruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius, donec ueniat tempus terræ eius & ipsius. Ecce quomodo septuaginta annis omnia debebant esse in ditione Nabugodonosor: & filij eius, qui fuit Euilmerodach: & filij filij eius, qui fuit Balthasar. siquidem annus septuagesimus primus, fuit tertius & ultimus Balthasar. Igitur unus & septuaginta sunt anni, quibus regnauerunt Nabugodonosor, filius eius, & filius filij eius. si itaque ab eis subtraxeris tres annos Balthasar, restant sexaginta octo, qui simul erunt anni Nabugodonosor & filij eius Euilmerodach. Subtrahere rursus ab octo & sexaginta annis, annos Nabugodonosor qui sunt quadraginta quinque, relinquuntur uigintitres, qui necessario sunt anni Euilmerodach. Hi ergo erunt anni, iuxta scripturas sacras, Nabugodonosor quadragintaquinque, Euilmerodach uigintitres, & Balthasar tres. Anno aut septuagesimo primo transiit regnum ad Medos, in quo primus ex Danielis quinto regnauit Darius Medus, cui sex anni tribuuntur. Duo manifeste habentur per Zachariam dicentem: In mense octauo, in anno secundo Darij regis, factum est uerbum domini ad Zachariam filium Barachia. Sed ad sex peruenisse oportet: si ita est quod septuaginta anni transmigrationis Hebraeorum, quæ fuit octauo Nabugodonosor anno, ad primum Cyrianni peruenierint, quod tradit Iosephus. Sic enim undecimo libro inquit. Primo imperij anno regis Persarum Cyri, qui septuagesimus concurrebat ex die quo nostrum populum contigit è proprijs finibus ad Babylonem migrare: misertus est captiuitatis nostræ deus. Et hic etiã adiectus Dario numerus, mysterijs oraculorum, quæ non nisi uera esse possunt, est accommodus, Ergo Dario sex tribuantur anni. Post quæ regnauerunt Cyrus & successor eius, qui Artaxerxes & Assuerus dictus est. At ex Neemiae cap. secundo, Artaxerxes regnauit uiginti annis. Factum est autem (inquit) in mense Nisan, anno uigesimo Artaxerxis regis. Et secundu templum absolutum sexto anno Darij, Artaxerxis successoris, dicente Esdra, libro primo, capite sexto: Et edificauerunt & construxerunt iubente deo Israël, & iubente Cyro & Dario & Artaxerxe regibus Persarum: & compleuerunt domum dei istam usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darij regis. Et eundem esse Artaxerxem & Assuerum habes primo Esdre, cap. quarto, sic dicentis: In regno autem Assueri, ipse est Artaxerxes, in principio regni eius scripserunt accusationem aduersus habitatores Iudæ & Hierusalem. Propter quam, ut in fine cap. habetur, intermissum est opus domus domini in Hierusalem

Daniel. 8.

Hiere. 25.

Hiere. 27.

Nabug. 45.

Euil. 23.

Balth. 3.

71

Zach. 1.

Nec. 2.

1. Esdr. 6.

usq; ad annū secundū Darij regis Persarum. Et ex secundo Ioannis, quadraginta sex
Ioan. 2. annis ædificatū est, dicentibus Iudæis ad dominum: Quadraginta et sex annis ædifica-
 tum est tēplum hoc: & tu in tribus diebus excitabis illud: Et primo anno Cyri cœpit
1. Esdræ. 1. ædificari, dicēte Esdra primo cap. primi: In primo anno Cyri regis Persarum, ut com-
 pleretur uerbū domini ex ore Hieremiæ, suscitauit dominus spiritū Cyri regis Persa-
Darius. 6. rum. Ergo anni Cyri quibus regnauit super Medos, sunt uiginti: qui cū uiginti Arta-
Cyrus. 20. xerxis & sex Darij, faciūt quadraginta sex, quod est tēpus totius ædificationis tēpli.
Artax. 20. Quod aut̄ triginta anni Cyro attribui soleant: decē intelligi possunt potētatus, quē pri-
Darius. 6. us exercuit in Persas. Verum Dario, qui regnando secutus est Balthasar, & præcessit
 32. Cyrum, anni sex (ut dictū est) tribuūtur: sic istorū simul erūt anni quinquaginta duo.
 Quod aut̄ reliquū est, ex hypothesi cognoscitur. Nam Iudæi fatētur secundū tēplum
Nabug. 34. postea quā completum fuit, durasse annis uiginti, & quadringentis in **MACETHA**
Euil. 23. **AARACHIN**, quib; si addis annos à duodecimo Nabugodonosor usq; ad cōplemē-
Balth. 3. tum tēpli, habes annos trigintaduos & quingentos. nā si à quadragintaquinq; annis
Dar. 6. Nabugodonosor subtraxeris undecim, relinquentur residui anni Nabugodonosor,
Cyrus. 20. qui erunt trigintaquatuor, & Euilmerodach uigintitres, Balthasar tres, Darij usque
Artax. 20. ad Cyrū sex, Cyri uiginti, Artaxerxis uiginti, & Darij sex: qui simul duodecim supra
Dar. 6. centū efficiūt, qui adiecti uiginti & quadringētis, summā trigintaduorū, & quingen-
 112. torum cōflant, ut cognitu quamfacilimū est. Ex quibus si subtrahis septuaginta heb-
 domadas annorū Danielis, quæ cōplent numerū quadringentorū nonaginta anno-
Tēp. perf. 112. rum (siquidem septuaginta anni per septē multiplicati, numerum quadringentorum
Durā. 420. nonaginta perficiunt) relinquētur anni quadragintaduo: qui sunt anni à passione do-
 332. mini, in quibus à Tito euersum est secundū templum. Item eūdem numerū colligunt
peracto tēplo
Persa. 34. in libro **AABODAZARA**, ubi tribuūt regno Persarum, durante templo, annos tri-
Græco. 180. gintaquatuor: regno Græcorum annos centum octoginta, regno Machabæorum
Mach. 103. annos centum tres, & regno Herodis & sequacium eius identidem centum tres: qui
Herod. 103. simul adiecti, quadringentos uiginti efficiunt, quæ posita est duratio secundi templi.
 420. quibus si addis annos à duodecimo Nabugodonosor ad tēplum absolutū, qui sunt
 (ut uisum est) anni centū duodecim: summā efficiūt quingentorū trigintaduorum. &
 ijdem cōtinent septuaginta hebdomadas Danielis, & insuper quadragintaduos an-
 nos, in quorum ultimis destructa est Hierusalem, & secundum dirutum est templum.
*Secundū tem-
plum destru-
332.* At propter illos quos forsitan supputatio fatigarer, ob oculos à duodecimo Nabugo-
 donosor anno, subiiciemus, describemusq; septuaginta illas Danielis hebdomadas,
 quæ sunt septeni anni, septimanæq; annorum, hoc pacto.

Regnū Assyriorū.	14	26	39
1 Nabugodonosor	15	27	Quarta
2	16	28	40
3	17	29	41
4	18	30	42
5	Prima hebdomas.	31	43
6	19 destructio primi	32	44
7	20 templi, ex Hiere	Tertia	45
8	21 miæ 52. & 4.	33	1 Euilmerodach
9	22 Regum 25.	34	Quinta
10	23	35	2
11	24	36	3
12 Exitus sermonis	25	37	4
13	Secunda	38	5

6	17	20	Vigesimaquarta
7	18	Octauadecima	23
8	Duodecima	21	24
Sexta	19	22	25
9	20	23	26
10	1 Artaxerxes,	24	27
11	2 qui & Assuerus	25	28
12	3	26	29
13	4	27	Vigesimaquinta
14	5	Vndevigesima	30
15	Tertiadecima	28	31
Septima	6	29	32
16	7	30	33
17	8	31	34
18	9	32	35
19	10	33	36
20	11	34	Vigesima sexta
21	12	Vigesima	37
22	Quartadecima	35	38
Octava	13	36	39
23	14	37	40
1 Balthasar	15	38	41
2	16	39	42
3	17	40	43
1 Darius REGNUM	18	1 Alexander RE	Vigesima septima
2 Medorum	19	Vigesima prima	44
3	Quintadecima	2 GNVM Grae	45
Nona	20	3 corum	46
4	1 Darius hic Idaspis	4	47
5	2 filius: prior, filius	5	48
6	3 Astyagis dicitur.	6	49
1 Cyrus	4	7	50
2	5	8	Vigesima octava
3	6	Vigesima secunda	51
4	Sextadecima	9	52
Decima	7	10	53
5	8	11	54
6	9	12	55
7	10	13	56
8	11	14	57
9	12	15	Vndetrigesima
10	13	Vigesima tertia	58
11	Septimadecima	16	59
Vndecima	14	17	60
12	15	18	61
13	16	19	62
14	17	20	63
15	18	21	64
16	19	22	Trigesima

inis, quod...
 ta et...
 no anno...
 is Per...
 inu...
 ti...
 is ad...
 ne...
 althasar...
 quin...
 tur...
 entis...
 or...
 aginta...
 Nabugod...
 irres...
 il duo...
 iuori...
 s septu...
 u nona...
 quadring...
 u anni...
 m numer...
 re tempo...
 gno...
 idem...
 urado...
 m abso...
 i trig...
 quadrag...
 flurum...
 duo...
 Danielis...

39
 Quarta
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 1 E...
 Quinta
 2
 3
 4
 5

65	108	151	14
66	109	152	15
67	110	153	16
68	111	154	17
69	112	155	Quadragesimanōa
70	113	Quadragesimater	18
71	Trigesimaseptima	156 (tia	19
Trigesimaprīma	114	157	20
72	115	158	21
73	116	159	22
74	117	160	23
75	118	161	24
76	119	162	Quinquagesima
77	120	Quadragesimaq̄rta	25
78	Trigesimaoctaua	163	26
Trigesimafecunda	121	164	27
79	122	165	28
80	123	166	29
81	124	167	30
82	125	168	31
83	126	169	Quinquagesimaprīa
84	127	Quadragesimaq̄nta	32
85	Trigesimanona	170	33
Trigesimatertīa	128	171	34
86	129	172	35
87	130	173	36
88	131	174	37
89	132	175	38
90	133	176	Quinquagesimafc̄da
91	134	Quadragesimafexta	39
92	Quadragesima	177	40
Trigesimaquarta	135	178	41
93	136	179	42
94	137	180	43
95	138	1 PRINCIPATVS	44
96	139	2 Machabæorum	45
97	140	3	Quinquagesimater
98	141	Quadragesimasepti	46 (tia
99	Quadragesimaprīa	4 (ma	47
Trigesimaquinta	142	5	48
100	143	6	49
101	144	7	50
102	145	8	51
103	146	9	52
104	147	10	Quinquagesimaq̄rta
105	148	Quadragesimaocta	53
106	Quadragesimafc̄da	11 (ua	54
Trigesimafexta	149	12	55
107	150	13	56

14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

57	94	27	64 cundi templi,
58	Sexagesima	28	CHRISTVS
59	95	29	natus
Quiquagesima	96	30	67
60	97	31	68
61	98	32	69
62	99	33	70
63	100	Sexagesimafexta	71
64	101	34	72
65	Sexagesimaprima	35	73
66	102	36	74
Quiquagesimafexta	103	37	75
67	1 REGNUM Hero-	38	76
68	2 dis & sequentiū	39	77
69	3	40	78
70	4	Sexagesimaseptima	79
71	5	41	CHRISTVS
72	Sexagesimasecunda	42	puer in medio
73	6	43	doctorum diui
Quiquagesimasept.	7	44	na differēs, ter
74	8	45	tio die repitur.
75	9	46	85
76	10	47	86
77	11	Sexagesimaoctaua	87
78	12	48	88
79	Sexagesimatertia	49	89
80	13	50	90
Quiquagesimaocta.	14	51	91
81	15	52	92
82	16	53	93
83	17	54	94
84	18	Sexagesimanona	95
85	19	55	96
86	Sexagesimaquarta	56	97
87	20	57	CHRISTVS ba
Quiquagesimanon.	21	58	ptizatur, ieiunat,
88	22	59	prædicat, uirtu
89	23	60	tes operatur,
90	24	61	occid, refur, ascē.
91	25	Septuagesima	103
92	26	62	Anni, 42. ad de Secundi templi
93	Sexagesimaquinta	63	structionē usq; se destructio.

Aduerte insuper, quod ubi angelus septuagita hebdomodas Danieli expressit, mox illas in .7. sexagitudas & unā discreuit, dicēs: Scito ergo, & animaduerte ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Hierusalem usq; ad CHRISTVM ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexagintaduæ erunt. Et postea subdit: Confirmabit pactum multis hebdomada una. Quæ mysterio carere non uidentur: deo quidē cognito, & si non nihil mysteriorum in hac sectione cognoscere possumus. Nam intra septem primas hebdomadas confessus est Nabugodonosor filij dei humanitatem & diuinitatē,

7
60
2
1

70

Dani. 3. cum Danielis cap. 3. dicit: Ecce ego uideo uiros quatuor solutos, & ambulâtes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est: & species quarti similis filio dei. Cum dicit uiros quatuor, quarti humanitatē cōfitemur: cum uero, & species quarti similis filio dei, *Dani. 2.* confitemur diuinitatem. Et cap. 2. uidit eundem non opere humano ex monte & massa Adæ incarnatum, & fide totum mundū implentem, ubi dicitur: Videbas ita donec abscissus est lapis de monte sine manibus. Ecce non opere humano de massa Adæ, de uirgine incarnatum **CHRISTVM**. Et subdit: Lapis autē qui percusserat statuam, impleuit uniuersam terram. Ecce destructis regnis per statuam figuratis, eundē uniuersum mundum fide & diuinitate implētem: & hæc non parua mysteria. Est (inquit Daniel) deus in cœlo, reuelans mysteria qui indicauit tibi rex Nabugodonosor uentura, quæ sunt nouissimis temporibus. In sexaginta autem sequentibus finem cœperunt regnū Assyriorum, Medorum, Græcorum, in prima, quartadecima, quadragesima. Et tunc cœpit regnum ferreum, id est Romanorum. Regnum uero Hebræorum transijt ad externos illarū hebdomade quinta & quinquagesima. Et earundē quinquagesimano natus est **CHRISTVS**. Initio autē duarum sequētium puer **IESVS** in tēplo in medio doctorū differens, tertio die repertus est. In sequēti autē, quæ una separata ponitur, baptizatur **CHRISTVS**, ieiunatur, tentatur, prædicatur, uirtutes operatur, occiditur, & hæc est in numero omnium septuagesima. De qua ait Daniel: Confirmabit autē pactū multis hebdomada una, & in dimidiō hebdomadis deficiet hostia & sacrificiū. In septuagesima enim hebdomade legem tradidit dominus apostolis suis euāgelicā, & in morte eius defecit hostia uetus, & uetus sacrificiū, ut umbra deficiat præsentē luce. Quod & id insinuare potuit, quod in morte sua dixit dominus: Consummatū est. Sunt ne hæc sacramenta, propter quæ iure hebdomadas illas sic discreuerit angelus: Sed ne quàm par sit prolixior euadā, ad sequētia properemus oportet. Hoc igitur dicto, reliquit eos dominus, ut ait Matthæus, inquit. ¶ Et relictis illis, abiit: & cum uenissent discipuli eius trans fretum, oblitī sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini, & caute à fermento Phariseorū & Sadduceorū. At illi cogitabant intra se, dicētes, quia panes nō accepimus. Sciens autem **IESVS**, dixit: Quid cogitatis intra uos modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondū intelligitis, neq; recordamini quinq; panū in quinq; milia hominum, & quot cophinos sumpsistis? Neq; septē panū in quatuor milia hominū, & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia nō de pane dixi uobis, caute à fermento Phariseorū & Sadduceorū? Tunc intellexerunt, quia nō dixerit cauendū à fermento panum, sed à doctrina Phariseorū & Sadduceorū. ¶ Quid hoc sibi uult nisi qd̄ infideles à deo relinquuntur, utpotē à quibus & deus longe abscedit? A quorū uita, conuersatione, & doctrina cauendū esse, & abstinēdum, satis innuebat dominus discipulis, si quid ipsis mentis, intelligentiæq; affuisset, cū monebat eos attēdere & caute à fermento Phariseorū & Sadduceorū. Et ideo quia per id panes materiales intelligebāt: arguit eos paucitatis spiritualis intelligentiæ, ceu qui iam ad spiritū prouecti esse debuerant, & nō solum paucitatis intelligentiæ, sed etiam diffidētiæ, & paræ fidei, quasi dominus & sibi & ipsis prouidere non potuisset: aut certē fuisset anxius, si panes fermentatos, materiales ue secū nō tulissent. O parum sagaces, & parum memores. Nup enim uiderant ex quinq; panibus & duobus piscibus satiari quinq; milia hominum: & paulo ante ex septem panibus quatuor milia hominū. Iure ergo eos dominus arguit, ut iacentē & pronā erigeret ipsorum intelligentiam. At illi ubi correpti fuerūt, statim intellexerunt, qd̄ nō de fermento panis intelligeret dominus: sed de doctrina Phariseorum & Sadduceorum. Phariseorum autem doctrina erat, in solis operibus legis, suarumq; traditionum esse fidendum, & illa iustificare: adeo ut Phariseacū dogma sit iustitia illa operū. Mosem quoq; recipi debere & prophetas. At Sadducei quinq; libros Moysis recipiebāt, cæteros reiiciebāt. Cæterū errore Epicuræorū tenebāt de immortalitate

de immortalitate animæ perperam sentientium, & futuram anastasin inficias euntium. Sed de his factis prius satis superq̄. Porro de confinibus Magedā uenisse dominum in fines Cæsareæ Philippi urbis, quam Philippus frater Herodis extruxerat iuxta fontem Iordanis, & in honorem Augusti Cæsaris, autore Iosepho, Cæsaream nuncupauerat: quæ & alio nomine Paneas dicta est, testatur Matthæus, dicens. **¶** Venit autē **157**

¶ IESVS in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicēs: Quem me dicunt homines esse, filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij uero Hieremiam, aut unum ex prophetis. Dicit illis IESVS: Vos autem quem me esse dicitis? Respondēs Simon Petrus, dixit: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. **¶** Apostoli accepta potestate eiiciendorum malignorum spirituum, & gratia sanationum, & euāgelicæ prædicationis, ut iam quoq̄ cap. 10. uisum est, ad uaria loca profecti fuerant, ubi uarios de domino rumores, uariasq̄ opiniones, & omnes quidē falsas audierant: quæ & si dominum minime latebāt (quid enim lateret omnia scientē?) interrogauit nihilominus eos, quid de se quisnam esset, sentirent homines: ut tādē ab ipsis ueram extorqueret confessionem, & ueram in omnibus (uanis abdicatis opinionibus) plantaret fidem. Illi uero recensuerunt quosdam quidem hac opinione teneri, ipsum esse Ioannem Baptistam, qui à mortuis surrexisset: quod & Herodes (ut cap. 14. numero. 14. uisum est) suspicabatur. in quam sententiam discipuli quoq̄ Ioannis facile adduci poterant: tum quod addicti erant Ioanni, tum ob conceptam de uiri sanctimonia opinionem. Quosdam autem, esse Eliam, qui uenisset uti promissus erat per Malachiam. Alios uero, esse Hieremiam, aut alium quempiam è prophetis: quem **Malach. 4.**

ad hæc miranda facienda deus suscitasset. Cum audiebāt uarijs in locis post mortē Ioannis admirabilia illa, qualia nunquam audita fuerant, aut uisa, de quodā homine dici quem nō cognouerāt, neq̄ uiderāt: quisq̄ suam de ipso proferebat suspitionē. Hinc uariæ enatæ sunt opiniones. Ex hoc autem, quod auditis miraculis quæ operabat̄ CHRISTVS, credebāt eum esse Ioannē, qui à mortuis surrexisset: intelligere præoptum est, Ioannē haud ita multo post baptismū saluatoris, sublatū fuisse ab Herode. Quinetiā cū ipse dicebat, post me uerturus est ὁ ἐμπροσθέν μου γέγονεν, inuebat p̄ id, post me, CHRISTVM post mortē suam maxime appariturū. Et quid mirum? CHRISTVS enim noua lex: Ioannes, ueteris finis. Finita ergo uetere, uirtus nouæ apparuit. Mox uero dominus quid apostoli de ipso sentirent, interrogauit. Petrus autem pro omnibus ueritatē, nō opinionē respōdit: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Et hæc uera fides, & ueritatis non ab homine, sed à deo infusæ confessio. Quod & per sequentia monstrat Matthæus, dicens. **¶** Respondēs autem IESVS, dixit ei: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & **158**

¶ sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauēs regni cœlorum. Et quodcunq̄ ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq̄ solueris super terram, erit solutū & in cœlis. **¶** Hæc beatitudo Petro tribuitur, non quatenus à Petro, sed quatenus à patre cœlesti prouenit: in hoc enim beatus est, quod pater cœlestis illi reuelare dignatus est. Neq̄ ulla beatitudo aliter ulli tribuenda est, quàm illius cōtemplatione à quo est. A quo enim esse potest, nisi à deo, qui solus beatus est, & solus potēs rex regnantium, & dominus dominantium? Et ab hac solida ueritatis cōfessione, quæ à deo patre est, & omni petra firmior, Simon cognomētum Petri accepit: & super hanc petrā inconcussibilisq̄ ueritatis fidē, quod CHRISTVS est filius dei uiui, fundauit dominus ecclesiam suam: aduersus quam fidē firmissimāq̄ confessionē non præualebunt portæ inferi: quia nullum accipere ualebunt, qui hac inconcussibili petra, & firmissima fide sit munitus. Et petrā pro CHRISTO & uerbo dei accipi, manifestat dominus, cū ait cap. 7. huius, hoc modo: Omnis ergo qui audit uerba mea hæc, & facit ea, assimilabitur **Matth. 7.**

uīro sapienti, qui ædificauit domū suam supra petram. Et subiungit: Et descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domū illam, & non cecidit: fundata enim erat supra firmam petram. Ecce quo pacto se & uerbum suum uocat petram, & firmam quidem petram: supra quam nimirum incōcussibilis domus, id est ecclesia ædificatur, ne quis dicat Petrum esse petram, supra quam fundata est ecclesia: nam quod Petrus non sit petra, & tanto quoque minus firma petra, dominus paulo post satis detexit, cum dixit ei: Vade retro satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ dei sunt, sed ea quæ hominum. Et Paulus CHRISTVM petram esse interpretat, cum ait: Bibebant autē de spiritali, consequente eos petra: petra autē erat CHRISTVS. Et si dicitur (ut quidam uolunt) Petrus à petra, ut Christianus à CHRISTO: Christianus autem nō est CHRISTVS, neque ergo Petrus petra. Porro pollicitus est dominus se daturum Petro clauēs regni cœlorum, quæ sunt clauēs fidei, clauēs ligandi atque soluendi. Quæcunq; enim ex CHRISTO credenda tradidit, credenda sunt: & quæcunq; facienda mandauit, facienda sunt. & hæc ligauit super terram, & sunt ligata & in cœlis. Quæ uero dixit non credenda, aut non facienda: soluit ea super terram, & sunt soluta & in cœlis. Sed hæc clauēs fidei & non fidei, ligandi & soluendi (fides siquidem ligat: quod autem non est fidei, non ligat) non erāt Petri, sed CHRISTI. Dabo tibi (inquit) clauēs regni cœlorū. Nō ergo Petrus arbitrio suo ligabat aut soluebat, sed arbitrio CHRISTI: quod quidē est superbona uolūtas, quæ nunquā errare potest. Neque eas solus à domino accepit Petrus, sed etiā ceteri omnes, qui in fide ædificauerunt supra CHRISTVM iuxta CHRISTI domini uoluntatem, ecclesiam. Et clauēs regni cœlorum pro doctrina fidei, doctrina CHRISTI, & uerbo dei esse accipiēdas, ex hoc **LUC. 11.** intelligere possumus: Væ uobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi nō introistis: & eos qui introibant, prohibuistis. Quid clauis scientiæ, nisi intelligentia legis, quam sibi arrogabant? Sed humanis traditionibus illā abstulerāt: & uolentes sincere in intelligentiam legis intrare, eisdem prohibebant, atque impediabant. At clauēs intelligentiæ nouæ legis non tunc dominus dedit Petro: nam & dicit, tibi dabo: sed postea in spiritu & ueritate: partim cum dixit apostolis, Accipite spiritum sanctū: & partim cum aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas: affatim autē, atque uberrime spiritu sancto post suam ascensionem è cœlo misso. Sunt tamen qui clauēs pontificiam ligandi soluendiq; intelligunt potestatem. uerum CHRISTVS de hac fide, quod ipse esset filius dei uiuī, quæ est una clauium cœlestis doctrinæ, hic loquitur: & quam uoluit in ecclesia sua esse fundamentariam. Quæ quid aliud est in obiecto, quam CHRISTVS ipse, qui est ipsa petra, & totius ecclesiæ incōcussibile fundamentum: in nobis autem, quam æterni patris infusio: Attamen præcepit eis, ne protinus hanc patris reuelationem, quod ipse esset CHRISTVS, aperte dicerent. Quod aperit Matthæus, cum ait,

159 * **¶** Tūc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerēt quia ipse esset IESVS CHRISTVS. **¶** Sed cur id præcepit, nisi ut non spargeretur in uulgus, effundereturq;: nā quia nō semper erant cum eo, sed ut apostoli ibant in nomine IESU uirtutes operantes, inhiuit ne aperte dicerent IESVS: in cuius nomine regnum cœlorum prædicamus, & uirtutes operamur, ipse est Messias. Nondum enim expediebat id, nisi paucis, esse notum de ipso tam multa, tamque ignominiosa passuro. Proinde cœpit eis dominus suæ

160 * passionis mysteriū declarare: ut ait Matthæus, subdēs. **¶** Exinde cœpit IESVS ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymā, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occīdi, & tertia die resurgere. **¶** Hæc aperta sunt, nullam continentia parabolam. Et ita hæc discipulis suis dominus dicebat, tanquam causam reddens, ob quam inuulgare non deberent ipsum esse CHRISTVM: quia Hierosolymis multa, eademque probrosa à presbyteris, qui seniores dicuntur, & Scribis, & principibus sacerdotum passurus esset, adeo ut ab eis occideretur: quæ indigna

digna CHRISTO uideri possent, & si necessaria: sed tamē tertiā die resurgeret. in quibus suam manifestabat diuinitatem, quod futura æque ac præsentia sese uidere innueret: præmonebat autem eos, ne cum hæc fieri uiderent, scandalizarentur, aut ambigerent ipsum esse CHRISTVM. Sed tantum absuit ut hoc non facerēt, ut etiam audito tantum sermone de contumelijs & morte eius tanquam CHRISTO, id est Messia indignis, Petrus sit scandalizatus, dicente Matthæo. ¶ Et assumeus eum Petrus, cœpit
 161 increpare illum, dicens: Absit à te domine, non erit tibi hoc. ¶ Assumens, imò reprehendens eum Petrus, increpare cœpit illum & obiurgare, quod dixisset oportere se multa pati, & occīdi, qui erat filius dei uiui, & dicere ausus est: Absit hoc à te, hoc de te sentire nimis indignum est: siue ut Græce habetur, ἰλεώς σοι, propitius tibi, subaudiendo sis aut esto, nequaquā erit tibi hoc. Sed hæc immissio à deo non erat, sed à spiritu carnis, quam etiam malignus multis post CHRISTVM passum immisit hæreticis, cum credere illud sit una fidei clauis, quæ ligat super terram & in cœlis, si æternā consecuturi sumus salutem. multis dico hæreticis, ut Menandrijs, Apellianis, & alijs id genus non paucis: adeo ut uniuersa Arabum secta latissime per Asiam, Africam, & partem Europæ diffusa, hoc nō paruo errore inuoluatur, quo & Petrus fuisset detentus, nisi dominus conuersus eum respexisset ac liberalisset. Quod ait Matthæus, sub
 162 dens. ¶ Qui cōuersus, dixit Petro: Vade post me satana, scandalum es mihi: quia nō sapias ea quæ dei sunt, sed ea quæ hominū. ¶ Cum ait dominus, Vade post me satana, non iubet se sequi, sed abire, sed recedere à se: innuens Petro hanc immissionem non esse à deo, sed aut à sensu humano, aut à spiritu maligno, quæ & à se abire iubet. Subinde autem declarat in hoc Petrum esse sibi scandalo, quod sapiat non quæ dei sunt (nam dominus ei dixerat ea quæ dei erant) sed quæ sunt hominum: qui magis ea sapiunt quæ sunt carnis, aut maligni, quàm quæ dei. Et certè magnum quid & arduum nō est, sapere quæ sunt hominum, siue illa homines suo sensu, siue maligni immissione sapiant: sed id magnum & arduum est, immo uero salutare & uiuificū, sapere quæ dei sunt: quod non nostri spiritus, nec nostri sensus, sed diuinæ infusionis donum est. Et ne crederent opprobria, contumelias, & mortem pro uoluntate domini faciendā, pati, malum esse, ut quæ ipse passurus erat, admonuit discipulos, ne hæc pati indignū execrādū: (ut Petrus male senserat) ducerēt: ut hoc modo subdit Matthæus. ¶ Tūc
 163 IESVS dixit discipulis suis: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim uoluerit animā suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uero suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? ¶ Hæc fermè sententiā cap. 10. numero. 103. præacta est. Abnegat semetipsum, qui uoluntatē non habet: cuius uoluntas non est sua, sed ea quæ dei est: qui non curat semetipsum, sed solus deus est illi curæ. Fert crucem suam, qui in aduersitatibus libenter pro nomine IESV cuncta perfert, imitatione uitæ ipsius: non abiens recedens uel ab eo, sed eum sequens: nec audiens id, Abi post me satana: sed id, Sequere me. Et qui abnegat semetipsum, & fert crucem suam, ut sequatur dominum, non præfert uitam suam temporalem amori domini sui, quem sequitur: immo si oporteat, eam uoluntarie, libenter, ac delectabiliter pro eius perdit honore, & inuenit æternam. Atqui non libenter perdit uitam temporaneam, aut mauult eam retinere, quàm honorē & amorem domini sui custodire: perdet eam, & insuper æternam. Sed quid tunc proderit illi, si retenta sua temporalī uita, quam tanti fecit, ut eam diuinæ prætulerit uoluntati: uniuersum quoque mundum lucratus fuerit, quorum utrunque erat momentaneum: animæ autem suæ iacturam fecerit, & æternum acquisierit supplicium? Aut quid dare poterit homo pro animæ suæ redemptione? Nihil certè. Nam unusquisque in fine mundi iuxta uitam, quam uixerit

- temporalem, & opera quæ gesserit in tempore, iudicium à deo uel in uitâ uel in mor-
 tem recipiet immutabile & æternum: quod & per Matthæum subdit dominus, di-
 164 " cens. ¶ Filius enim hominis uerturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc
 " reddet unicuique secundum opera eius. Amen dico uobis, sunt quidam de hic stantibus,
 " qui non gustabunt mortem, donec uideant filium hominis uenientem in regno suo.
 ¶ De aduentu domini uniuersali, prior particula indubie intelligit, propterea quod
 ei subiungitur, Et tunc reddet unicuique secundum opera eius: quod proculdubio fiet
 in nouissimo die. Et posteriorē particulā, Amē dico uobis, sunt quidam de hic stantibus,
 qui non gustabunt mortem, donec uideant filium hominis uenientem in regno suo:
 etiam ex consequentiā sermonis de eodem aduentu nonnulli intelligunt: quod & in
 1047. 21. Ioanne Euangelista impletum uolunt: sumpta ex alio loco coniectura, ubi apud Ioan-
 nem interroganti Petro de exitu Ioannis, respondit dominus: Sic eum uolo manere
 donec ueniam, quid ad te? ubi & si aperte non dixit, nolo ut moriatur, donec in nouis-
 simo die ueniam: intellexerunt nihilominus discipuli eum uoluisse ipsum in secundum
 aduentum suum uiuum manere: quod & multi posteriorum intellexere. Ad hoc etiā
 facit, quod nusquam gentium κατὰ λείψματα corporis eius, ut & cæterorum apostolo-
 rum esse feruntur. Sunt etiam & qui istam posteriorem particulam de uisione domi-
 ni in transfiguratione intelligi uolunt: sed id coactius, propterea quod dicit, donec ui-
 deant filium hominis uenientem in regno suo: iam enim primo aduentu uenerat, ut de
 alio aduentu uideri possit locutus. Primam intelligentiam in disceptatione de tri-
 duo CHRISTI secutus sum. Verum siue de nouissimo aduentu eius, siue de eo quo
 gloriose apparuit in monte sancto quispiam intelligere malit, haud admodum refra-
 gabor: quia utcumque sit, sermo domini uerissimus est: & aut iam impletus, aut uerissi-
 2. Petr. 1. mē implendus. Ipse faxit, qui iam gloriosus apparuit (dicente Petro) uoce delapsa ad
 eū huiusmodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com-
 placui, ipsum audite: & qui uenturus est in gloria cum angelis suis: ut sic eum audire
 in hoc mundo possimus, ut in secundo aduentu ad dexteram suam locati, audire ualea-
 mus: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione
 mundi: ipsi & patri, & utriusque spiritui, laudem & gloriam, & incomprehensibilis bo-
 nitatis eius confessionem reddituri in secula seculorum. Amen.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

- 165 **H**T post dies sex assumpsit IESVS Petrum, & Iacobum, &
 Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum
 seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit faci-
 es eius sicut sol: uestimenta autem eius facta sunt alba, si-
 cut nix. Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo
 loquentes. Respondens autem Petrus, dixit ad IESVM: Domine, bo-
 num est nos hic esse: si uis, faciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Moysi
 unum, & Eliæ unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit
 eos. Et ecce uox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi
 bene complacui, ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem
 suam, & timuerunt ualde. Et accessit IESVS, & tetigit eos, dixitque eis: Sur-
 gite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminē uiderunt, nisi so-
 lum IESVM. ¶ Et descendentibus illis de monte, præcepit IESVS, dicēs:
 166 Nemini dixeritis uisionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. ¶ Et
 167 interrogauerunt